

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 1986/13

Karar Sayısı : 1987/12

Karar günü : 22/5/1987

R.G. Tarih-Sayı :18.09.1987-19578

İptal Davasını Açan : Cumhurbaşkanı

İptal Davasının Konusu : 28/3/1986 günlü, 3270 sayılı "22/4/1983 Tarih ve 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu, 26/4/1961 Tarih ve 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile 10/6/1983 Tarih ve 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanunlara Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun" un 17. maddesinin 2820 sayılı Yasanın 101/d-1 maddesine getirdiği "... hüküm giyerler ise ..." sözcüklerinin; 22. maddesiyle 298 sayılı Yasanın 52/2-d maddesinde yaptığı değişiklikle yine bu maddenin 7. fıkrasına eklenen "... 2 nci fıkranın (d) bendi dışında" sözcüklerinin; ayrıca 24. maddesiyle değiştirilen 298 sayılı Yasanın 94. maddesinin başlığına eklenen "... yabancı ülkedeki vatandaşların oy vermesi" sözcükleriyle bu maddeye eklenen II. a-h bentleriyle son iki fıkrasının Anayasa'nın 10., 24., 67., 69. ve 133. maddesine aykırılığı nedeniyle iptali istemidir.

II - İlgili Metinler :

A - Yasa kuralları :

28/3/1986 günlü, 3270 sayılı Yasanın iptali istenen hükümleri şöyledir :

1. "MADDE 17 - 22/4/1983 tarih ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 101. maddesinin (d) bendinin 1 inci fıkrasının ilk paragrafı aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

d) 1. (b) bendinde sayılanlar dışında kalan parti organı, mercii veya kurulu tarafından bu Kanunun 4 üncü kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı fiilin işlenmesi halinde, fiilin işlendiği tarihten başlayarak iki yıl geçmemiş ise, Cumhuriyet Başsavcılığı söz konusu organ, merci veya kurulun işten el çektilmesinin yazı ile o partiden ister. Parti üyeleri 4 üncü kısımda yer alan maddeler hükümlerine aykırı fiil ve konuşmalarından dolayı hüküm giyerler ise, Cumhuriyet Başsavcılığı bu üyelerin partiden kesin olarak çıkarılmasını o partiden ister."

2. "MADDE 22 - 26/4/1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 10/6/1983 tarih ve 2839 sayılı Kanunla değişik 52 nci maddesinin 2 nci ve 7 nci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Bu konuşmalardan;

a) Seçime katılan siyasi partilere ilk gün 20, son gün 10 dakikayı aşmamak üzere iki konuşma hakkı,

b) Mecliste grubu olan siyasi partilere 10'ar dakikalık iki konuşma hakkı,

c) Mecliste temsil edilen siyasi partilere 10'ar dakikalık bir konuşma hakkı,

Verilir.

d) Yukarıdaki bentlerde belirtilen konuşmaların yapıldığı günlerin dışında seçimlere katılan siyasi partiler, TRT kurumunca usulüne göre tespit edilen reklam tarifelerine göre bedelini peşin ödemek şartıyla birinci fıkrada belirtilen tarihler arasında 5 dakikadan az 15 dakikadan çok olmayan üç konuşma daha yapabilirler. Siyasi partiler bu bent gereğince yayınlanacak propaganda konuşmalarında yaptıkları ve yapacakları icraatı, görüntülü olarak da verebilirler. Ancak bu görüntülerde diğer partilere sataşma ve hakaret kastı bulunamaz.

Televizyonda seçime katılan siyasi partiler adına 2 nci fıkranın (d) bendi dışında yukarıdaki fıkralar gereğince yayınlanacak propaganda konuşmalarında Türk Bayrağı ile Yüksek Seçim Kurulunun tespit edeceği yere asılacak olan bu kurulun belirlediği büyüklükteki parti bayrağı ve konuşmayı yapan kişi dışında hiçbir görüntüye yer verilmez. Konuşmacılar, ceket giyme ve kravat takmak zorundadırlar; bayanlar tayyör giyerler."

3. "MADDE 24 - 26/4/1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 17/5/1979 tarih ve 2234 sayılı Kanunla değişik 94 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Kurul görevlileri, milletvekilleri ile milletvekili adayları ve yabancı ülkedeki vatandaşların oy vermesi.

Madde 94 - I. İlçe seçim kurulu başkanı, seçimin yapıldığı çevrede oy verme hakkına sahip olduğu halde, görev yaptığı sandığa ait seçmen listesinde kayıtlı bulunmayan sandık kurulu başkan ve üyelerinin her birine seçmen olduğunu ve hangi seçimde oy kullanabileceğini belirleyen ve sandık seçmen listesindeki bilgileri kapsayan bir belge verir, ayrıca, esas kayıtlı olduğu sandık seçmen listesine meşruhat verilmek üzere kayıtlı bulunduğu sandık kurulu başkanlığına durumu yazı ile bildirir.

Başkan ve üyeler, bu belgeyi sandık kuruluna teslim ederek görevli oldukları sandıkta oy verirler.

Milletvekilleri ile milletvekili adayları seçmen kartını göstermek suretiyle kayıtlı oldukları seçim çevresi dışında da oylarını kullanabilirler.

Bunların adları ve hüviyetleri o sandık seçmen listesinin sonuna yazılarak adlan hizasına imzaları alınır.

Bu fıkraya göre yapılan işlemler tutanağa geçirilir.

II. a) Seçmen kütüğüne yazılmayan ve yurtdışında 6 aydan fazla ikamet eden seçmenler, milletvekili genel seçimlerinin yapılacağı günün 70 gün evvelinden başlamak üzere seçim günü akşam saat 17.00'ye kadar yurda giriş veya çıkış yaptıkları gümrük kapısında kurulacak seçim sandıklarında oylarını kullanabilirler.

Bu seçmenler yalnızca seçime katılan siyasi partilere oy verebilirler.

b) Yüksek Seçim Kurulu seçime katılan siyasi partilerin yer aldığı birleşik oy pusulaları ile özel renkte bastırılmış oy zarflarını Yüksek Seçim Kurulu mühürü ile mühürleyerek ilgili ilçe seçim kurullarına seçimlerin başlangıç tarihinden en geç üç gün önce ilçe seçim kurullarında bulunacak şekilde gönderir.

Yüksek Seçim Kurulu filigranı bulunan özel imal edilmiş kağıtlara basılı birleşik oy pusulalarında; yalnızca seçime katılan siyasi partilerin özel işaretleri, kısaltılmış adları ve tam yazı halinde adları ile her partiye ayrılan bölümün altında çapı iki santimetre olan bir boş daire bulunur.

c) Gümrük kapılarında, oy verme gününden önceki yetmiş gün önce saat 8.00'den oy verme günü olan Pazar günü saat 17.00'ye kadar oy kullanılabilir. Oy kullanma tatil günleri dahil olmak üzere 24 saat devam eder.

d) Gümrük kapılarında yapılacak oy verme işleminde görev alacak seçim kurulu ile sandık kurullarının adedi, üyelerinin ve yedeklerinin sayısı ile hangi görevlilerden teşkil edileceği Yüksek Seçim Kurulu tarafından önceden belirlenir.

Sandık kurulları, oy serbestliğini ve gizliliğini sağlayacak şekilde, yeteri kadar kapalı oy verme yeri hazırlarlar. İlgili idari makamlar sandık kurullarına gerekli her türlü kolaylığı gösterirler.

e) Gümrük kapılarında oy verme süresince sözlü ve yazılı seçim propagandası yapılamaz.

f) Gümrük kapılarında seçmen oy vermek için geldiğinde pasaportunu sandık kurulu başkanına tevdi eder.

Sandık kurulu başkanı seçmenin pasaportundan adını, soyadını, baba adını, yaşını ve pasaport numarasını tespit eder. Seçmen sandık kurulu mührü ile mühürlenmiş olan birleşik oy pusulası ile oy zarfını alarak oyunu kullanmak üzere kapalı oy yerine girer.

Oyunu genel esaslara göre kullanan seçmenin pasaportunun Yüksek Seçim Kurulunca belli edilen yerine oyunu kullanmıştır diye bir ifade yazılır ve sandık kurulu mührü ile mühürlenerek başkanca imzalanır. Oyunu veren seçmene çizelgede isminin bulunduğu yer imzalatılarak oy verme işlemi tamamlanır.

g) Oy verme süresince sandık kurullarının değişikliği sırasında Kanunda gösterilen usulde sandık açılır, çıkan oy zarflarının adedi ile oy kullanan seçmen miktarı ve bunların birbirine uygunluğu bir tutanakla tespit edilir.

Oy zarfları ve tutanağın bir sureti bir torbaya konularak ağzı mühürlenir ve ilgili seçim kuruluna muhafaza altına alınmak üzere sandık kurulu başkanınca teslim edilir.

Genel seçimin yapıldığı gün saat 17.00'den itibaren sandık ve torbalar genel esaslara uygun bir şekilde açılarak sayım ve dökümü yapılır ve sonucu Yüksek Seçim Kuruluna en seri vasıta ile bildirilir.

h) Gümrük kapılarındaki seçim kurullarından gelen sonuçlar Yüksek Seçim Kurulunca birleştirilir. Kullanılan toplam geçerli oy sayısı Türkiye genelinde kullanılan toplam geçerli oy

sayısına ilâve edilir. Partilerin aldıkları oylar aynı şekilde diğer seçim kurullarından gelen oylara ilave edilerek her partinin ülke genelinde aldığı geçerli oy miktarı bulunur.

Bu şekilde 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 33 üncü maddesine esas toplam oylar bulunmuş olur.

Her seçim çevresinde geçerli toplam oyu, gümrük seçim kurullarından gelen toplam oyun diğer seçim kurullarından gelen oylara bölünmesiyle elde edilen oranda artırılır. O seçim çevresinde kullanılan toplam oylarla bu şekilde hesaplanan toplam oy arasındaki fark partilere; gümrük kapıları seçim kurullarından gelen toplam oydaki hisseleri oranında taksim edilir ve elde edilen rakamlar o seçim çevresinde aldıkları geçerli oylara ilave edilir. Böylece 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 34 üncü maddesine esas seçim çevresinde kullanılan geçerli toplam oy miktarı ve partilerin aldıkları toplam geçerli oy miktarı bulunur."

B - Dayanılan Anayasa Kuralları :

1 - "X. Kanun önünde eşitlik

Madde 10 - Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

2 - "VI. Din ve vicdan hürriyeti

MADDE 24 - Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.

14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla, ibadet, dini âyin ve törenler serbesttir.

Kimse, ibadete, dini âyin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.

Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır.

Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz."

3 - "II. Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları

MADDE 67 - Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.

Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır.

Yirmibir yaşını dolduran her Türk vatandaşı, seçme ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.

Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir.

Silah altında bulunan er ve erbaşlarla, askeri öğrenciler, ceza ve tevkif evlerinde bulunan tutuklular ve hükümlüler oy kullanamazlar."

4 - "B. Siyasi partilerin uyacakları esaslar

MADDE 69 - Siyasi partiler, tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamazlar; Anayasanın 14 üncü maddesindeki sınırlamalar dışına çıkamazlar; çıkanlar temelli kapatılır.

Siyasi partiler kendi siyasetlerim yürütmek ve güçlendirmek amacıyla dernekler, sendikalar, vakıflar, kooperatifler ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları ile siyasi ilişki ve işbirliği içinde bulunamazlar. Bunlardan maddi yardım alamazlar.

Siyasi partilerin parti içi çalışmaları ve kararlan demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

Siyasi partilerin mali denetimi Anayasa Mahkemesince yapılır.

Cumhuriyet Başsavcılığı, kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucularının hukuki durumlarının Anayasa ve kanun hükümlerine uygunluğunu, kuruluşlarını takiben ve öncelikle denetler; faaliyetlerini de takip eder.

Siyasi partilerin kapatılması, Cumhuriyet Başsavcılığının açacağı dava üzerine, Anayasa Mahkemesince karara bağlanır.

Temelli kapatılan siyasi partilerin kurucuları ile her kademedeki yöneticileri; yeni bir siyasi partinin kurucusu, yöneticisi ve denetçisi olamayacakları gibi, kapatılmış bir siyasi partinin mensuplarının üye çoğunluğunu teşkil edeceği yeni bir siyasi parti de kurulamaz.

Siyasi partiler, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, yabancı ülkelerdeki dernek ve gruplardan herhangi bir suretle aynı ve nakdi yardım alamazlar, bunlardan emir alamazlar ve bunların Türkiye-nin bağımsızlığı ve ülke bütünlüğü aleyhindeki karar ve faaliyetlerine katılamazlar. Bu fıkra hükümlerine aykırı hareket eden siyasi partiler de temelli kapatılır.

Siyasi partilerin kuruluş ve faaliyetleri, denetleme ve kapatılmaları yukarıdaki esaslar dairesinde kanunla düzenlenir."

5 - "F. Radyo ve Televizyon İdaresi ve kamuyla ilişkili haber ajansları

MADDE 133 - Radyo ve televizyon istasyonları, ancak Devlet eli ile kurulur ve idareleri tarafsız bir kamu tüzelkişiliği halinde düzenlenir.

Kanun; Türk Devletinin varlık ve bağımsızlığını, ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünü, toplumun huzurunu, genel ahlâkı ve Anayasanın 2 nci maddesinde belirtilen Cumhuriyetin temel niteliklerini koruyacak tarzda yayın yapmasını düzenler ve Kurumun yönetim ve denetiminde, yönetim organlarının oluşturulmasında ve her türlü radyo ve televizyon yayınlarında tarafsızlık ilkesini gözetir.

Haber ve programların seçilmesi, işlenmesi, sunulması ve milli kültür ve eğitime yardımcılık görevinin yerine getirilmesi, haberlerin doğruluğunun sağlanması esasları, organların seçimi, görev, yetki ve sorumlulukları kanunla düzenlenir.

Yukarıdaki ikinci fıkra hükümleri, kamu iktisadi teşebbüsü niteliği taşıyan veya Devlet yahut diğer kamu tüzelkişilerinden mali yardım gören haber ajansları hakkında da uygulanır."

III - İlk İnceleme :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15. maddesi uyarınca, H. Semih Özmert, Orhan Onar, Necdet Darıcıoğlu, Kenan Terzioğlu, Yılmaz Aliefendioğlu, Yekta Güngör Özden, Muammer Turan, Mehmet Çınarlı, Selahattin Metin, Mustafa Gönül ve Mustafa ŞAHİN'in katılmalarıyla 28/4/1986 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

IV - Esasın incelenmesi :

Öze ilişkin rapor, dava dilekçesi, iptali istenen yasa ile dayanan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve ilgili öteki yasama belgeleri incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A - Yasanın 17. maddesi :

Bu madde, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 101. maddesinin (d) bendinin 1. fıkrasının ilk paragrafını değiştirerek, parti üyelerinin Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine partiden çıkarılabilmelerini Yasanın 4. kısmında yer alan hükümlere aykırı eylem ve konuşmalarından dolayı hüküm giymeleri koşuluna bağlamıştır. Sözü edilen birinci fıkranın ilk tümcesine göre, maddenin (b) bendinde sayılanlar dışında kalan parti organı, mercii ya da kurulu tarafından aynı eylemlerin işlenmesi durumunda Cumhuriyet Başsavcılığınca işten el çektirilmelerinin istenmesinde hüküm giyme koşulu aranmayacaktır. Böylece, ancak kesin çıkarına durumunda hüküm giyme koşulunun arandığı anlaşılmaktadır.

Dava konusu kuralı içeren 101. madde tümüyle incelendiğinde "Siyasi Partilerle ilgili Yasaklar" başlığını taşıyan ve 78. - 97. maddeleri kapsayan 4. kısım hükümlerine aykırılık oluşturan eylemlerin iki bölümde düzenlendiği görülmektedir. Şöyle ki; birinci bölümde, parti genel merkezinin, merkez karar ve yönetim kurulunun ve meclis grubunun işleyeceği; ikinci bölümde ise bunlar dışında kalan organ, merci ya da kurullarla üyelerin işleyeceği suçlarda uygulanacak işlemler belirtilmiştir. Birinci bölümü oluşturan (a), (b) ve (c) bendlerinde öngörülen durumlarda siyasi partinin doğrudan 4. kısım hükümlerine aykırı davranmış sayılmasına karşın, ikinci bölümü oluşturan (d) bendinde belirtilen durumlarda aynı sonuca ulaşılabilmesi için kimi koşulların gerçekleşmesi aranmaktadır. Bu fark, eylemin, aykırı davranışın niteliğinden değil, aykırı davranışta bulunanların partiyi temsil yönünden aynı durum ve aynı konumda olmamalarından ileri gelmektedir. Yasa koyucu, 4. kısıma aykırı eylemlerin üst düzey organlardan gelmesini partiyi bağlayıcı sayarak kapatma nedeni kabul

etmiş, bunlar dışındaki organ, merci ya da kurulların aykırı eylemlerini partiyi bağlayıcı saymayarak işten el çektirmeyle yetinmiş, üyelerin aykırı davranışlarını ise hüküm giymeleri koşuluyla kesin çıkarına yaptırımına bağlamıştır. Bu yaptırımın uygulanmaması durumunda, aykırı eylemi benimsemiş sayılan partinin kapatılması hakkında Anayasa Mahkemesi'nde dava açılması öngörülmüştür.

1 - Anayasa'nın 10. maddesi yönünden inceleme:

Değişikliğin, parti üyelerinden TBMM üyesi olanlarla olmayanlar arasında değişik sonuç vereceği açıktır. Anayasa'nın 10. maddesinin öngördüğü eşitlik ilkesinin zedelenmesi, parti üyelerinden yasama organı üyesi olanlarla olmayanların aynı durumda bulunmasına bağlıdır. Anayasa'nın "Yasama dokunulmazlığı" başlıklı 83. maddesi "yasama sorumsuzluğu" ile "yasama dokunulmazlığı" nı birlikte düzenlemiştir. Milletvekilinin, yasama işleriyle ilgili olarak Meclis'te kullandığı oylar, söylediği sözler, ileri sürdüğü düşünceler nedeniyle yasama organı dışında herhangi bir makam tarafından sorumlu tutulamaması anlamına gelen ve 83. maddenin birinci fıkrasında yer alan "sorumsuzluk" un amacı, ulusal iradenin tam bir serbestlikle açıklanmasıyla birlikte görevin tam bağımsızlıkla yerine getirilmesinin güvenceye alınmasıdır. Yasama organı üyesinin yasama çalışmalarına katılmasının, bağımsızlığının güvencesi olan ve 83. maddenin ikinci ve sonraki fıkralarında kurala bağlanan "dokunulmazlık"ın amacı ise, siyasal nedenlerle milletvekilini, özellikle, siyasal iktidarın açtırmak isteyeceği kovuşturmalara karşı korumaktır. Bu kurumlar, yasama organı üyelerinin sorumsuz ve cezasız kalmaları için değil, görevlerini her yönden özgür, bağımsız, endişesiz yerine getirmelerini sağlamak için öngörülmüşlerdir. Sorumsuzluk, cezalandırılmamayı; dokunulmazlık ise ertelemeyi amaçlamaktadır. Anayasal konum gereği sağlanan bu güvence, yasama organı üleriyle öbür görevliler ve yurttaşlar, dolayısıyla yasama organı üyesi olmayan partililer arasında bir fark yaratmaktadır. Anayasa'ya dayanan bu ayırım nedeniyle dokunulmazlık kaldırılmadıkça hakkında ceza kovuşturması yürütülemeyen milletvekili ile yasama organı üyesi bulunmayan partili arasında fark olması doğaldır. Yasanın 101. maddesi "parti üyeleri" tanımıyla farklılık getirmemiştir. Ancak, yasanın uygulanması durumunda fark, Anayasa gereği dokunulmazlık tanınmasından, daha açık bir anlatımla, Anayasa'dan kaynaklanmaktadır. Dokunulmazlık kaldırıldığında yasanın uygulanması yönünden yasama organı üyesi olanla olmayan partiler arasında bir fark kalmayacaktır.

Anayasa Mahkemesi'nin birçok kararında belirtildiği gibi, eşitlik ilkesi, benzer nitelik ve durumda olanlar arasında farklı uygulamaya engeldir. Ayrı nitelik ve durumda olanların aynı kurallara bağlı tutulması zorunluluğu yoktur. Kimi yurttaşlar için, haklı nedenlere dayanılarak ya da durumlarındaki değişiklikler nedeniyle ayrı kurallar konulmasında eşitlik ilkesinin zedelendiğinden söz edilemez. Yasanın 101. maddesinin (b) bendi dışında kalan parti organı, mercii ya da kurulu ile parti üyesi arasında farklı uygulama, konumlarındaki farklılıktan doğmuştur. Nitekim, (b) bendi dışında kalanlar için Cumhuriyet Başsavcılığı'nın işten el çektirilmesini istemesinin, eylemin işlendiği günden başlayarak, iki yıl geçmemiş olması koşuluna bağlanmasına karşın, parti üyeleri için hüküm giyme koşulu yeterli görülmüştür. 2820 sayılı Yasanın 117. maddesinin, yasak eylemi işleyenlerin, eylemleri daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde altı aydan az olmamak üzere hapis cezasına çarptırılmasını öngörmüş olması, 2 yıl koşulunu gereksiz kılmaktadır. Bu durumda yapılan düzenlemenin Anayasa'nın 10. maddesinde öngörülen eşitlik ilkesine aykırı bir yönü görülmemiştir.

2 - Anayasa'nın 24. maddesi yönünden inceleme :

Anayasa'nın "Din ve vicdan hürriyeti" başlıklı 24. maddesine de dayanan davacı, bu konuda gerekçe göstermemiştir. Ancak, dava dilekçesinde daha önce aynı konuya ilişkin olarak verilen Anayasa Mahkemesi kararında, şimdiki 24. maddenin son fıkrası hükmüne koşut olan 1961 Anayasası'nın 19. maddesinin son fıkrasına dayanıldığı gözetilerek dava konusu kuralın bu yönden Anayasa'ya aykırılığının ileri sürüldüğü sonucuna varılmıştır. Söz konusu 19. maddenin son fıkrasındaki "... Bu yasak dışına çıkan veya başkasını bu yolda kışkırtan gerçek ve tüzelkişiler hakkında, kanunun gösterdiği hükümle:" uygulanır ve siyasi partiler Anayasa Mahkemesince temelli kapatılır" hükmü şimdiki 24. maddede bulunmamaktadır. Böylece partiden kesin olarak çıkarılmayı hüküm giyme koşuluna bağlayan kuralın 24. maddeyle ilgisi görülmemiştir. Bu nedenle dava konusu düzenlemenin Anayasa'nın 24. maddesine aykırı bir yönü yoktur.

3 - Anayasa'nın 69. maddesi yönünden inceleme :

Dava dilekçesinde bu konuda da bir açıklamaya yer verilmemesine karşın, dayanak gösterilen Anayasa Mahkemesi kararındaki gerekçenin benimsendiği anlaşılmaktadır. Anayasa'nın 69. maddesi ile siyasi partilere getirilen yasaklar, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 4. kısmında "Amaçlar ve Faaliyetlerle İlgili Yasaklar", "Milli Devlet Niteliğinin Korunması", "Atatürk İlke ve İnkılaplarının ve Lâik Devlet Niteliğinin Korunması" ve "Çeşitli Yasaklar" ana başlıklarını taşıyan dört bölüm olarak düzenlenmiştir. "Siyasi Partilerin Kapatılması" başlıklı 5. kısımda da parti kapatma nedenleri gösterilmiştir. 117. maddede ise, 4. kısımda yazılı yasak eylemleri işleyenlerin, eylemin daha ağır bir cezayı gerektirmemesi durumunda, altı aydan az olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılacakları öngörülmüştür. Bu hüküm, 4. kısım kurallarına aykırı eylemlerin tümünün suç niteliğinde olduğunu kabul etmeyen önceki 648 sayılı Siyasi Partiler Yasası'na göre bir yeniliktir. 2820 sayılı Yasanın farklılık gösteren bu düzenlemesi karşısında dava konusu değişikliğin Anayasa'nın 69. maddesi yönünden doğuracağı sonuçlar önemlidir.

Anayasa'nın ilgili kurallarında aykırı eylemin suç oluşturup oluşturmaması ya da bu konuda kesinleşmiş yargı kararının bulunması aranmamakla birlikte bunu yasaklayıcı bir hüküm de yoktur. Nitekim 2820 sayılı Yasanın 117. maddesi, 4. kısımdaki yasaklara aykırılığı hiçbir ayırım yapmadan, tümüyle, suç olarak nitelendirmiştir. Dava dilekçesinde örnek olarak gösterilen Anayasa Mahkemesi kararında geçen "Suç işleyenler hakkında kesin yargı kararı alınincaya kadar geçecek süre için onların ve dolayısıyla bağlı oldukları siyasi partilerin Anayasa hükümlerini ve giderek demokratik ve lâik devlet düzenini bozmalarına izin verdiğini düşünmeye de olanak yoktur" biçimindeki gerekçeye bugün için katılmak olanağı bulunamamıştır. Anayasa'nın 15. ve 38. maddelerine öre, suçluluğu hükümle belli edilinceye kadar kimse suçlu sayılamaz. Hakkında böyle bir karar bulunmayan kişinin gerçekten yasaklara aykırı davranıp davranmadığı bilinmeyeceğinden Cumhuriyet Başsavcısı'nın subjektif değerlendirmesiyle, yargı kararıyla kesinlik kazanmadan önce, asileri partiden çıkarmak gibi sonuçları çok ağır işlemlere bağlı tutmak siyasi hakları önemli ölçüde zedeler. Öte yandan 648 sayılı Yasadaki Siyasi Partilerle İlgili Yasakları inceleme Kurulu'na itiraz yolu yeni düzenlemeyle kapatılmış bulunduğundan 101. maddenin (d) bendinin 1. fıkrasının ilk paragrafı, parti üyeleri yönünden antidemokratik bir yaptırım taşımaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin yukarıda değinilen kararında geçen "Bir siyasi parti hakkında kapatma davası açılabilmesi veya kapatılması için Anayasa ve yasa maddelerinde sayılan yasaklara aykırı davranmak ye-erli olup, başka yasal koşullar aranması Anayasaya aykırılığı oluşturur" biçimindeki yargısı da benimsenememiştir. Çünkü, bir yasaya aykırı davranmaktan söz edebilmek için, o yasağın ceza yasalarında ya da disiplin önetmeliklerinde yer alması

olmasına göre, bir yargı kararı ya da yargı olu açık bir disiplin kurulu kararı ile eylemin saptanması gerekir. Bu nedenle, partiden çıkarmayı "hüküm giymiş olma" koşuluna bağlamak, yasa kurallarının işleyişini engelleyici ya da zorlaştırıcı nitelikte bir düzenleme sayılamaz. Kesin hüküm giymeden çıkarma olanağı, üyelik hakirimi ortadan kaldırıcı niteliktedir. Parti üyeleri yönünden çok ağır sonuçlar doğuran çıkarına işleminin "hüküm giyme" koşuluna bağlanması gelişigüzel suçlamaları ve işlemleri ortadan kaldıracağı gibi üyeler için ağırlıklı bir güvence oluşturmaktadır. Hüküm giyme durumunda on yıl süre ile hiçbir siyasi partiye alınamamakta, parti kurucusu olamamakta, seçimlerde parti listelerinde bağımsız aday gösterilememekte ve milletvekilliği için aday olamamaktadır. Bu yoksunluklar, hükümsüz, çok ağır yaptırımlardır. Hüküm giymeden üyelikten çıkarmada, yargılanıp amlandığında partisine geri dönebilirse de yerinin doldurulması ve başka nedenlerle aynı görevi alması zayıf bir olasılıktır. Partiden uzak kalınan sürenin belirsizliği, bu evrede yitirilecek haklar da gözetilirse, değişiklik uygun bulunmaktadır. Anayasa güvencesindeki seçme - seçilme hakkını yargı kararı olmadan askıya almak yerine hüküm giyme koşuluna bağlı tutmak Anayasa'ya uygun düşer. Düzenlemenin Anayasa'nın 69. maddesine aykırı bir yönü yoktur.

Bu nedenlerle iptal isteminin reddi gerekir.

B - Yasanın 22. maddesi :

Bu madde, 298 sayılı Yasanın 10/6/1983 günlü, 2839 sayılı Yasa ile değiştirilen 52. maddesinin 2. ve 7. fıkralarını değiştirmiştir. Ancak, bu iptal davasının açılmasından sonra paralı propaganda ile ilgili, anılan ikinci fıkranın (d) bendi hükmü 19/2/1987 günlü, 3330 sayılı Yasanın 3. maddesiyle üçüncü kez değiştirilmiştir. Yeni değişiklik nedeniyle, (d) bendine yönelik konusu kalmayan dava ile bu bende bağlı olarak, yedinci fıkroda yer alan "... 2 nci fıkranın (d) bendi dışında ..." sözcüklerine yönelik dava, hakkında karar verilmesine gerek görülmemiştir.

C - Yasanın 24. maddesi :

Bu madde ile, 298 sayılı Yasanın 17/5/1979 günlü, 2234 sayılı Yasa ile değişik 94. maddesi değiştirilmiş ve bu maddenin başlığına "... yabancı ülkedeki vatandaşların oy vermesi" sözcükleri eklenmiştir. Yabancı ülkelerde 6 aydan fazla kalan vatandaşlara milletvekili genel seçimlerinde, seçim gününden 70 gün öncesinden başlayarak oy kullanma olanağını sağlayan değişiklik, Anayasa'ya aykırılık için dayanak gösterilen kurallara göre incelenmiştir.

1 - Anayasa'nın 10. maddesi yönünden inceleme :

Yurda giriş veya çıkış yapan vatandaşlar arasında herhangi bir ayırım gözetilmediğinden, yurtdışında kalan vatandaşlardan aranan koşulları taşıyanlara oy verme hakkı tanınmasının eşitlik ilkesini zedeleyici bir yönü yoktur. Yurtdışında belli süreyle ikamet eden vatandaşlardan yasayla belirlenen süre içinde gümrük kapılarından giriş ya da çıkış yapanlara bu hakkın tanınması, öbürlerine tanınmaması bu konuda karşılaşılan güçlüklerden kaynaklanmaktadır. Ayırım, haklı nedene dayanınca eşitsizlik oluşturmaz. Benzer bir kural 298 sayılı Yasanın 2234 sayılı Yasayla değişik 35/a maddesinde, seçmen kütüğüne yazılma formunu doldurmak için yurtdışında altı aydan fazla oturma koşulunun aranması biçiminde vardır. Yurtdışında kalma süresinin 6 aydan fazla tutulması, daha az süreli kalışlarda seçim düzenini bozacak kargaşalığı önlemek içindir. Ayrıca, yurtdışındaki seçmenlerin önceden belirlenmiş bir seçim çevresi için oy kullanmalarının güçlüğü gözetilerek yalnızca siyasi partilerin aldıkları toplam oy yönünden sonuç doğuracak biçimde oy kullanmaları uygun

bulunmuştur. Bunun doğal sonucu olarak tercih hakkı kullanmak ya da bağımsız adaylara oy vermek olanaksız kaldığından, bu konuda getirilen ayrıcalığın haklı bir nedene dayandığı ve eşitlik ilkesine aykırı olmadığı kabulü gerekir. Oyların dağılımında siyasi partiler arasında bir ayırım yapılmadığından, yeni sistemin bu konuda siyasi partiler arasında eşitsizliğe neden olduğu söylenemez. İsteğe bağlı oy kullanma giriş - çıkış durumuna bağlı olduğu için eşitliği etkilememektedir.

2 - Anayasa'nın 67. maddesi yönünden inceleme :

Dava konusu kural yönünden Anayasa'nın bu maddesinde geçen "Serbestlik" ilkesi önem taşımaktadır. Daha çok vatandaşa oy kullandırma amacına yönelik düzenlemenin yurtdışındaki vatandaşlara kolaylık sağlayacağı bir gerçektir. Bu konudaki güçlükleri giderirken ilkelerden ödün vermemek gerekir. Özgür ve demokratik yönetimin temeli sayılan serbest seçim hakkı, hertür etkiden uzak olarak kullanılan oylarla bir anlam ve değer taşır. Düzenlemede bunu geçersiz kılacak bir husus yoktur. Oylar, siyasi partilere verileceğinden, adayları tanımamanın da büyük sakıncası bulunmamaktadır. Kaldığı çağımızın iletişim araçları bu olanağı her an hazır tutmaktadır. Sandık kurullarının değişikliği sırasında yöntemince yapılacak açılış ve tutanak düzenleme, seçim güvenliğinin bozulmasını önleyici işlemlerdir. Bu güvenliği tehlikeye düşürecek bir boşluk söz konusu değildir. Kötü uygulama olasılığı iptal nedeni ola-naz. Anayasa'daki ilkeleri zedelediği sürece yasa koyucunun seçeneklerine dokunmak doğru değildir. Oyların dağılımının seçim sonuçlarını saptıracağı savı da yerinde görülmemiştir.

Bu nedenle 298 sayılı Yasanın 94. maddesinin ikinci fıkrasını değiştiren 24. maddeye yönelik istemin reddi gerekir.

Bu görüşe Necdet Darıcıoğlu, Yılmaz Aliefendioğlu, Yekta Güngör Özden, Muammer Turan ve Selahattin Metin katılmamışlardır.

SONUÇ :

28/3/1986 günlü, 3270 sayılı "22/4/1983 Tarih ve 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu, 26/4/1961 Tarih ve 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile 10/6/1983 Tarih ve 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanunlara Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun" un :

1 - 22/4/1983 günlü, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 101. maddesinin (d) bendinin birinci fıkrasının ilk paragrafını değiştiren 17. maddesiyle getirilen "... hüküm giyerler ise..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin reddine oybirliğiyle;

2 - 26/4/1961 günlü, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 10/6/1983 günlü, 2839 sayılı Kanunla değişik 52. maddesinin ikinci ve yedinci fıkralarını değiştiren 22. maddesinin değiştirerek düzenlediği paralı propaganda ile ilgili (d) bendi hükmünün, iptal davasının açılmasından sonra, 19/2/1987 günlü, 3330 sayılı Kanunun 3. maddesiyle değiştirilmiş bulunması nedeniyle (d) bendine yönelik konusu kalmayan dava ile buna bağlı olarak, yedinci fıkra da yer alan "... 2 nci fıkranın (d) bendi dışında ..." biçimindeki ibareye yönelik dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına oybirliğiyle;

3 - 26/4/1961 günlü, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 17/5/1979 günlü, 2234 sayılı Kanunla değişik 94. maddesini değiştiren 24.

Esas Sayısı : 1986/13
Karar Sayısı : 1987/12

maddesiyle 94. madde başlığına eklenen "... yabancı ülkedeki vatandaşların oy vermesi ..." biçimindeki ibarenin ve anılan maddenin yabancı ülkedeki vatandaşlara oy verme olanağı sağlayan II. fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin reddine Necdet Darıcıoğlu, Yılmaz Aliefendioğlu, Yekta Güngör Özden, Muammer Turan ve Selahattin Metin'in karşıoyları ve oyçokluğuyla;

22/5/1987 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Orhan ONAR	Necdet DARICIOĞLU	Yılmaz ALİEFENDIOĞLU
Üye	Üye	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Muammer TURAN	Mehmet ÇINARLI
Üye	Üye	Üye
Selahattin METİN	Servet TÜZÜN	Mustafa GÖNÜL
Üye		Üye
Mustafa ŞAHİN		Vural SAVAŞ

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1986/13

Karar Sayısı : 1987/12

Karar günü : 22/5/1987

26/4/1961 günlü, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 17/5/1979 günlü, 2234 sayılı Kanunla değişik 94. maddesinde 28/3/1986 günlü, 3270 sayılı Kanunun 24. Maddesi uyarınca yapılan değişikliğin, seçmen kütüğüne yazılmayan ve yurtdışında altı aydan fazla ikamet eden seçmenlerden sadece yurda giriş veya çıkış yapanlara gümrük kapılarında oy kullanma hakkı tanınması kuşkusuz eşitlik ilkesini zedeleyen bir düzenleme niteliğinde değildir. Anılan maddede öngörülen koşullara uygun olarak belirli süre içinde yurda giriş veya çıkış yapan vatandaşlar arasında oy kullanma hakkı yönünden herhangi bir ayırım yapılmadığına, yurtdışında ikamet eden tüm seçmen vatandaşların milletvekili genel seçimlerinde oy kullanma hakkından yararlandırılmamaları ise uygulamada karşılaşılan kimi olanaksızlıklar ve zorluklardan kaynaklandığına göre düzenlemenin bu yönden haklı nedenlere dayandığını kabulde zorunluluk vardır.

Ancak söz konusu zorunluluk, oy kullanma hakkının, yurtdışında altı aydan fazla ikamet eden seçmenlere hasren tanınmış olması, ikamet süresi altı ay ve daha az olanların bu haktan yoksun bırakılması yönünden geçerli sayılamaz. Salt yurtdışında oturma süreleri dikkate alınmak suretiyle seçmen vatandaşlar arasında ayırım yapılmasını haklı gösterecek nesnel bir nedenin saptanamamış olması inceleme konusu düzenlemenin, Anayasa'nın "Kanun önünde eşitlik" ilkesini belirleyen 10. maddesiyle uyum içinde bulunmadığını açıkça ortaya koymaktadır.

Öte yandan, serbest seçme hakkının özgürlükçü demokratik rejimin temel öğelerinden birini oluşturduğu gözden uzak tutulmadığı takdirde; siyasal, sosyal ve ekonomik etki ve baskılardan, irade özgürlüğünü doğrudan ya da dolaylı yollarla etkileyen müdahalelerden uzak olarak serbestçe oy kullanılmasını, başka bir anlatımla seçmenin dilediği kimseye oy vermesini, dilediğinden başkasına oy vermesi için zorlanmamasını sağlamaya yönelik söz konusu ilkeye düzenleme sırasında gereğince önem verilerek uyulduğu da söylenemez.

Seçmenlerin oyların serbestçe kullanabilmeleri bakımından, oy verecekleri siyasi partinin programı yanında, adaylarının kimlerden oluştuğunu, bu adayların özellik ve niteliklerini ayrıntılı olarak bilmeleri de büyük ölçüde önem taşımaktadır. Oysa, 298 sayılı Yasanın 94. maddesinin iptali istenen II. fıkrasına göre, gümrük kapılarında oy verme işleminin, milletvekili genel seçimlerinin yapılacağı günün 70 gün öncesinden başlamakta olduğu; 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 37. maddesi gereğince genel seçimlerden en az 75 gün önce tesbit edilen adaylara ilişkin kesin listenin de 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 24. maddesinde belirtilen oy verme gününden önceki ellibeşinci gün Resmi Gazete ve radyo ile ilân edileceği gözönünde tutulduğunda, gümrük kapılarından giriş ya da çıkış yapan seçmenlerden bir bölümünün kesinleşen listelerdeki adayların kimlerden oluştuğunu bilmeden oy kullanmak zorunda bırakıldıkları açıkça gözlenmektedir. Ayrıca, 298 sayılı Yasanın seçim propagandası ile ilgili 49. - 52. maddelerine ilişkin uygulamalar karşısında; gümrük kapılarında, seçmenlerden bir kısmının seçim propagandası başlamadan, bir kısmının ise bu propagandanın yoğunlaştığı dönemlerde oy kullanmaya zorlandıkları da görülmektedir. Bu tür zorlamaların, seçmenlerin, siyasi partiler hakkında yeterli kanıya sahip olmaksızın, yahut çeşitli siyasi baskılar altında oy kullanmalarına yol açacağı yadsınamaz. Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 49. - 52. maddelerinde ise; siyasi partilere, açık ve kapalı yerler ile radyo ve televizyonda propaganda olanağı sağlanmak ve seçim gününden belli bir süre önce seçim propagandası yasaklanmak suretiyle bir yandan seçmenin iradesini hiçbir etki altında kalmadan özgürce oluşturmasına ve oyunu sağlıklı biçimde kullanmasına olanak tanınmak, öte yandan isabetli bir tercih ve değerlendirme yapıp yapmadığı hususunda ona düşünme fırsatı verilmek istendiği tartışmasız kabul edilmelidir. Halbuki dava konusu düzenleme ile gümrük kapılarından giriş veya çıkış yapan seçmen vatandaşlara Anayasa

Esas Sayısı : 1986/13
Karar Sayısı : 1987/12

uyarınca oy kullanma olanağı tanınmakta, buna karşılık serbestlik ilkesinden belirgin biçimde vazgeçilmektedir.

Seçmen kütüğüne yazılmayan ve yurtdışında altı aydan fazla ikamet eden seçmenlerin, milletvekili genel seçimlerinin yapılacağı günün 70 gün evvelinden başlamak üzere seçim günü akşamı saat 17.00'ye kadar yurda giriş veya çıkış yaptıkları gümrük kapısında kurulacak seçim sandıklarında oylarını kullanabileceklerini öngören hüküm, belirtilen nedenlerle Anayasanın, seçimlerin serbestlik esasına göre yapılacağı yolundaki 67. maddesinin ikinci fıkrasına aykırı düşmektedir.

Anayasanın 10. ve 67. maddelerine aykırı olduğu belirlenen hükümlerle direkt bağlantısı gözönünde tutularak, 298 sayılı Yasanın 3270 sayılı Yasayla değişik 94. maddesinin yabancı ülkedeki vatandaşların oy vermesiyle ilgili dava konusu II. fıkrasının tümünün ve ayrıca, anılan maddenin başlığında yer alan "... ve yabancı ülkedeki vatandaşların ..." biçimindeki ibarenin aynı nedenlerle Anayasaya aykırı olduğu kabul edilmelidir.

22/5/1987 günlü, Esas : 1986/13 ve Karar:' 1987/12 sayılı Kararın' konuyla ilgili 3. Bölümüne yukarıda açıklanan nedenlerle katılmamaktayız.

Üye	Üye	Üye
Necdet DARICIOĞLU	Yılmaz ALİFENDİOĞLU	Yekta Güngör ÖZDEN

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1986/13

Karar Sayısı : 1986/12

Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun, 28/3/1986 günlü, 3270 sayılı Kanunla değişik 94 üncü maddesinin, dava konusu II numaralı fıkrası şöyledir :

"II. a) Seçmen kütüğüne yazılmayan ve yurtdışında 6 aydan fazla ikamet eden seçmenler, milletvekili genel seçimlerinin yapılacağı günün 70 gün evvelinden başlamak üzere seçim günü akşam saat 17.00'ye kadar yurda giriş veya çıkış yaptıkları gümrük kapısında kurulacak seçim sandıklarında oylarını kullanabilirler.

Bu seçmenler yalnızca seçime katılan siyasi partilere oy verebilirler.

b) Yüksek Seçim Kurulu seçimlere katılan siyasi partilerin yer aldığı birleşik oy pusulaları ile özel renkte bastırılmış oy zarflarını Yüksek Seçim Kurulu mühürü ile mühürleyerek ilgili ilçe seçim kurullarına seçimlerin başlangıç tarihinden en geç üç gün önce ilçe seçim kurullarında bulunacak şekilde gönderir.

Yüksek Seçim Kurulu filigranı bulunan özel imal edilmiş kağıtlara basılı birleşik oy pusulalarında; yalnızca seçime katılan siyasi partilerin özel işaretleri, kısaltılmış adları ve tam yazı halinde adları ile her partiye ayrılan bölümün altında çapı iki santimetre olan bir boş daire bulunur.

c) Gümrük kapılarında oy verme gününden önceki yetmiş gün önce saat 08.00 den oy verme günü olan pazar günü saat 17.00'ye kadar oy kullanılabilir. Oy kullanma tatil günleri dahil olmak üzere 24 saat devam eder.

d) Gümrük kapılarında yapılacak oy verme işleminde görev alacak seçim kurulu ile sandık kurullarının adedi, üyelerinin ve yedeklerinin sayısı ile hangi görevlilerden teşkil edileceği Yüksek Seçim Kurulu tarafından önceden belirlenir.

Sandık kurulları, oy serbestliğini ve gizliliğini sağlayacak şekilde, yeteri kadar kapalı oy verme yeri hazırlarlar, ilgili idari makamlar sandık kurullarına gerekli her türlü kolaylığı gösterirler.

e) Gümrük kapılarında oy verme süresince sözlü ve yazılı seçim propagandası yapılamaz.

f) Gümrük kapılarında seçmen oy vermek için geldiğinde pasaportunu sandık kurulu başkanına tevdi eder.

Sandık Kurulu Başkanı seçmenin pasaportundan adını, soyadını, baba adını, yaşını ve pasaport numarasını tesbit eder. Seçmen sandık kurulu mühürü ile mühürlenmiş olan birleşik oy pusulası ile oy zarfını alarak oyunu 'kullanmak üzere kapalı oy yerine girer.

Oyunu genel esaslara göre kullanan seçmenin pasaportunun Yüksek Seçim Kurulunca belli edilen yerine oyunu kullanmıştır diye bir ifade yazılır ve sandık kurulu mühürü ile mühürlenerek başkanca imzalanır. Oyunu veren seçmene çizelgede isminin bulunduğu yer imzalatılarak oy verme işlemi tamamlanır.

g) Oy verme süresince sandık kurullarının değişikliği sırasında kanunda gösterilen usulde sandık açılır, çıkan oy zarflarının adedi ile oy kullanan seçmen miktarı ve bunların birbirine uygunluğu bir tutanakla tespit edilir.

Oy zarfları ve tutanağın bir sureti bir torbaya konularak ağzı mühürlenir ve ilgili seçim kuruluna muhafaza altına alınmak üzere sandık kurulu başkanınca teslim edilir.

Genel seçimin yapıldığı gün saat 17.00'den itibaren sandık ve torbalar genel esaslara uygun bir şekilde açılarak sayım ve dökümü yapılır ve sonucu Yüksek Seçim Kuruluna en seri vasıta ile bildirilir.

h) Gümrük kapılarından seçim kurullarından gelen sonuçlar Yüksek Seçim Kurulunca birleştirilir. Kullanılan toplam geçerli oy sayısına ilave edilir. Partilerin aldıkları oylar aynı şekilde diğer seçim kurullarından gelen oylara ilave edilerek her partinin ülke genelinde aldığı geçerli oy miktarı bulunur.

Bu şekilde 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 33 üncü maddesine esas toplam oylar bulunmuş olur.

Her seçim çevresinde geçerli toplam oyu, gümrük seçim kurullarından gelen toplam oyun diğer seçim kurullarından gelen oylara bölünmesiyle elde edilen oranda artırılır. O seçim çevresinde kullanılan toplam oylarla bu şekilde hesaplanan toplam oy arasındaki fark partilere; gümrük kapılan seçim kurullarından gelen toplam oydaki hisseleri oranında taksim edilir ve elde edilen rakamlar o seçim çevresinde aldıkları geçerli oylara ilave edilir. Böylece 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 34 üncü maddesine esas seçim çevresinde kullanılan geçerli toplam oy miktarı ve partilerin aldıkları toplam geçerli oy miktarı bulunur."

Anayasa'nın 67 nci maddesi de şöyledir :

"Madde 67 - Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.

Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetimi ve denetimi altında yapılır.

Seçimlerin ve halkoylamasının yapıldığı yılda, ay ve gün hesaba katılmaksızın, 20 yaşına giren her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.

Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir.

Silah altında bulunan er ve erbaşlarla, askeri öğrenciler, ceza ve tevkif evlerinde bulunan tutuklular ve hükümlüler oy kullanamazlar."

A - Anayasanın bu hükmünden de anlaşılacağı üzere vatandaşların hepsi seçme, seçilme ve halkoylamasına katılma hakkını kullanamaz. Ancak "kanunda gösterilen şartlara uygun" olanlar bu haklarını kullanabilirler. Anayasanın kendisi bazı vatandaşların oy kullanmasını yasakladığı gibi, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 34 üncü maddesi de: "Sandık seçmen listesinde yazılı olmayan seçmen oy veremez" demiş; bu hükmün devamı, gereği ve koşutu olarak da aynı Kanunun 35 inci maddesi ile; "yazım sırasında Türkiye sınırları dışında oturmakta olanların seçmen kütüğüne yazımı aşağıdaki kurala uygun olarak Yüksek Seçim Kurulu Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünce yapılır" hükmü öngörülmüştür.

Sandık seçmen listesinde yazılı olmayan yurt içinde ve yurt dışındaki bütün seçmenler oy veremezken, yalnız 70 gün içinde gümrük kapılarından geçen ve hemde Yasanın 35 inci maddesindeki : "yurtdışında altı aydan fazla oturanlar. Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünün belirleyeceği yerlerden sağlayacakları formu doldururlar. Bu formu bağlı oldukları yer konsolosunun veya belirleyeceği memurun yanında imzalarlar" hükmüne aldırmayan, zamanında yasal görevini yapmayan, hakkını kullanmayan seçmenlere oy kullandırılması

Esas Sayısı : 1986/13
Karar Sayısı : 1987/12

suretiyle onların ödüllendirilmesi, kanımca çok açık ve büyük bir haksızlık, adaletsizlik ve eşitsizliktir.

B - Anayasa, seçme, seçilme ... hakkını partilere değil, vatandaşlara tanımıştır. "Vatandaşlar ... seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir." Burada "vatandaşlar" sözcüğü ile gerçek kişilerin ifade edildiği açıktır. Vatandaşların (adayların) ismini taşımayan, yalnızca siyasi partilerin yer aldığı birleşik oy pusulasına oy verilmesini kabul etmek, Anayasanın öngördüğü seçme, seçilme hakkının kullandırılması sayılamaz...

C - "Gümrük kapılarında oy verme süresince sözlü ve yazılı seçim propagandası yapılamaz." hükmünün hiçbir faydası yoktur. Diğer seçmenler, bütün yurttaki propagandanın kesildiği bir günde oylarını kullanırken, radyo, televizyon, gazete vs. her türlü yayım vasıtası ve toplantılarla yoğun bir şekilde seçim propagandasının yapıldığı 70 günlük süre içinde gümrük kapılarından geçenlerin hemde çok belirli ve sınırlı bir kısma oy verdirilmesi seçimin serbestlik ve eşitlik içinde olması ilkesiyle bağdaşmaz.

D - Hangi seçim çevresine ait olduğu belli olmayan, 70 gün süre ile gümrük kapılarında toplanan oylarla, bütün yurttaki ve seçim çevrelerinde, yalnız partilerin aldıkları oy sayılarının ve oranlarının artırılması ve değiştirilmesi, seçim çevrelerindeki seçmenlerin oylarına riayetsizlik, haksızlık ve eşitsizliktir.

Başlıca bu nedenlerle, 28.3.1986 gün ve 3270 sayılı Kanunun 24 üncü maddesinin dava konusu "II" numaralı fıkrasının iptali gerektiği düşüncesiyle kararın bu kısmına katılmıyorum.

Üye

Muammer TURAN

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1986/13

Karar Sayısı : 1987/12

26/4/1961 günlü ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 2234 sayılı Kanunla değişik 94. maddesi, 28/3/1986 günlü 3270 sayılı Kanunun 24. maddesiyle değiştirilerek yabancı ülkedeki vatandaşların oy kullanmalarına olanak tanınmıştır. Gerçekten sayılan milyonları bulan yurtdışındaki vatandaşlarımız bu anayasal haklarını senelerdir kullanamamaktadırlar. Anayasaya uygun bir düzenleme ile onlara bu imkânın tanınmasını bu nedenle yadırgamak mümkün değildir. Ne varki, dava konusu hüküm, gerek oy verme, gerekse oy emniyeti açısından bazı sakıncaları da beraberinde getirmektedir. Örneğin yurtdışındaki vatandaşlara bağımsız adaylara oy verme hakkı tanınmamakta, bunun neticesi olarak da onların "Seçme" hakkı, bağımsız adayların ise "Seçilme" hakları kısıtlanmış olmaktadır. Diğer bir husus da, yurtdışındaki vatandaşların siyasi parti adayları henüz belli olmadan oy verme durumunda bırakılmış olmalarıdır. Seçimlerde oy, hernekadar siyasi partilere verilmekte ise de, ilan edilen parti adayları oy vermeden önce bilinip tanınmaktadır. Oysa getirilen hükümle oy verme gününden yetmiş gün önce oy kullanılabilen, parti adaylarının kesin listesi ise, 2839 sayılı Yasanın 24. maddesi gereğince ancak seçimlerden 55 gün önce ilan edilebilmektedir. Bu durumda da yabancı ülkedeki vatandaşlardan bir kısmı adayları henüz belirlenmemiş partilere oy vermek zorunda bırakılmış olmaktadır.

Diğer taraftan, seçimlerde propaganda, seçmenlerin daha sağlıklı oy kullanabilmeleri düşüncesiyle oy verme gününden önceki gün saat 18 de sona erdirildiği halde, yabancı ülkedeki vatandaşlar propaganda süresince de oy kullanmak durumunda kalacak ve yapılan propagandanın etkisiyle oylarını serbestçe kullanma olanağından yoksun bırakılacaktır. Hernekadar dava konusu hükümde "Gümrük kapılarından oy verme süresince sözlü ve yazılı seçim propagandası yapılamaz" denilmekte ise de, 'bu yasak, radyo ve televizyonla yapılan propagandayı ve bu amaçla basılmış gazetelerin dağıtılmasını engelleyemeyecektir.

Burada, önemli olan diğer bir nokta da, seçim emniyetidir. Gümrük kapılarında 70 gün süresince ve 24 saat müddetle oy kullanılabilir ve oy sandıkları 210 kez açılacaktır. Her sandık açılışı sonunda sadece bu sandıklardan çıkan oy zarflarının adedi ile oy kullanan seçmen miktarı ve bunların birbirine uygunluğu bir tutanakla tespit olunacak ve fakat 298 sayılı Kanunun 98 ve bunu takip eden maddelerinde ayrıntıları belirtilen oyların sayımı ve dökümü işlemlerinin hiçbirisi sandık başında yapılmayacaktır.

Sandık başında, bu işlemlere karşı derhal ileri sürülmesi ve hemen karara bağlanması gereken itiraz ve şikayetler de bu durumda yapılamayacak ve sonuçta Anayasanın öngördüğü "açık sayım ve döküm" esası zedelenmiş olacaktır. Seçim emniyeti açısından, oy zarfları ile tutanağı ihtiva eden torbaların ilgili seçim kurullarında yetmiş gün süre ile korunması da ciddi bir sorun yaratacağı gözardı edilemez. Böylece, haklı bir nedene dayanmadan diğer sandık kurullarından farklı bir uygulamaya gidilmiş olacak ve bu hal seçim emniyetinin ihlal edildiği kuşkusuna yol açacaktır.

Her seçimde, ileri sürülen şikayetler arasında "mükerrer oy" kullanıldığı iddiaları büyük yekûn tutmaktadır. Dava konusu hükme göre yapılacak uygulama, bu yoldaki iddia ve şikayetlerin daha da çoğalmasına neden olacaktır. Çünkü seçmen kütüklerine yazılıp yazılmama kolaylıkla saptanamayacak ve bu arada kısıtlı ve kamu hizmetlerinden yasaklı olanların da oy kullanmalarını önlemek mümkün olamayacaktır.

Açıklanan bu nedenlerle, Anayasanın 67. maddesine aykırı olduğu sonucuna varılan 298 sayılı Kanunun 26/3/1986 günlü, 3270 sayılı Kanun ile değişik 94. maddesinin yabancı ülkedeki vatandaşların oy vermesiyle ilgili dava konusu II. fıkrasının bütünüyle ve bu madde başlığında

Esas Sayısı : 1986/13
Karar Sayısı : 1987/12

yer alan "... ve yabancı ÷lkedeki vatandaşların..." biçimindeki ibare ile birlikte iptaline karar verilmesi gerekirken aksi yönde oluşan çoğunluk kararına karşıyım.

Üye

Selahattin METİN